

Szczecin, 26.01.2020 r.

dr hab. Barbara Kryk , prof. US
Uniwersytet Szczeciński
Wydział Ekonomii, Finansów i Zarządzania
Instytut Ekonomii i Finansów
Katedra Ekonomii

Recenzja

głównego osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego, popularyzatorskiego, organizacyjnego i współpracy międzynarodowej dr Sławomira Pastuszka w związku ze wszczęciem postępowania o nadanie Mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk ekonomicznych, w dyscyplinie ekonomia.

1. Formalne i prawne podstawy oceny

Formalną podstawę sporządzenia oceny dorobku dr Sławomira Pastuszka stanowią następujące dokumenty:

- decyzja Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 15 października 2019 r., Nr BCK-II-L-7215/2019 powołująca mnie w skład komisji habilitacyjnej oraz
- pismo dr hab. Stanisława Hońko, prof. Uniwersytetu Szczecińskiego, Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 22 listopada 2019 r., Nr L..dz.84/19/EiF o powołaniu mnie na recenzenta w przedmiotowym postępowaniu habilitacyjnym, wszczętym 29 marca 2019 r., w dziedzinie nauk ekonomicznych, w dyscyplinie ekonomia.

Prawną podstawę sporządzenia oceny stanowią następujące regulacje:

- Ustawa z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017r., poz. 1789 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669).

Ocenę przeprowadzono na podstawie dokumentacji przekazanej przez jednostkę prowadzącą postępowanie habilitacyjne. Składają się na nią następujące dokumenty:

1. Wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego z dnia 4 marca 2019 r.,

2. Kopia dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora nauk ekonomicznych.
3. Dane osobowe.
4. Autoreferat przedstawiający opis dorobku naukowego, osiągnięć naukowych, dydaktycznych, odbytych stażach i wyjazdach studyjnych oraz działalności popularyzującej naukę (w języku polskim).
5. Autoreferat przedstawiający opis dorobku naukowego, osiągnięć naukowych, dydaktycznych, odbytych stażach i wyjazdach studyjnych oraz działalności popularyzującej naukę (w języku angielskim).
6. Wykaz opublikowanych prac naukowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki.
7. Oświadczenia współautorów opublikowanych prac naukowych.
8. Forma elektroniczna przedłożonych dokumentów na płycie CD – 2 szt.

Stwierdzam, że przekazana mi do oceny dokumentacja jest kompletna i poprawnie opracowana. Spełnia wymogi formalne związane z postępowaniem habilitacyjnym.

2. Podstawowe dane o Habilitancie

Dr Sławomir Pastuszka ukończył studia magisterskie w 1999 r. i uzyskał tytuł magistra politologii i nauk społecznych o specjalności ekonomiczno-administracyjnej w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach (obecnie Uniwersytet Jana Kochanowskiego) na Wydziale Zarządzania i Administracji. Oprócz studiów magisterskich Kandydat – jeszcze przed doktoratem - ukończył również studia podyplomowe (1) w zakresie *Zarządzania organizacją w warunkach integracji europejskiej* (2001 r.) na Wydziale Ekonomicznym Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji w Kielcach, a także (2) w zakresie *rozwoju regionalnego* (2006 r.) w Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego, uzyskując wiedzę i umiejętności komplementarne do swoich zainteresowań naukowych i zawodowych. W 2007 r. na Uniwersytecie Wrocławskim (Instytut Politologii) obronił pracę doktorską, pt. *Unijna polityka regionalna w województwie świętokrzyskim do 2006 roku*, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Dzięki temu został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Polityki Międzynarodowej i Bezpieczeństwa na Wydziale Zarządzania i Administracji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, gdzie pracuje do chwili obecnej. W międzyczasie (od 2002 r.) rozpoczął współpracę z Wyższą Szkołą Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych

w Kielcach oraz Wyższą Szkołą Handlową tam funkcjonującą, prowadząc przedmioty zgodne z posiadanym przygotowaniem zawodowym.

Kandydat prowadzi aktywność zawodową nie tylko w świecie nauki, ale też w praktyce gospodarczej. Od czasu ukończenia studiów jednocześnie pracował (i nadal pracuje) w różnych jednostkach administracji samorządowej (Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski), piastując różnorakie funkcje, które zwiększają jego wiedzę o rozwoju regionalnym i lokalnym w obszarach problemowych. Doświadczenia zdobyte w praktyce gospodarczej oddziałują na poziom wiedzy merytorycznej wykorzystywanej w działalności naukowo-dydaktycznej, co można zauważyć analizując jego dorobek naukowy. Można więc powiedzieć, że doświadczenia praktyczne stanowią komplementarną część jego dorobku naukowego, który wpisuje się w nurt aktualnych zagadnień badawczych w naszym kraju (o problemach rozwojowych obszarów problemowych). Poza tym łączenie prac zawodowych z dwóch odmiennych obszarów działalności świadczy o dużych zdolnościach organizacyjnych Kandydata oraz konsekwencji w dążeniu do realizacji celów w obu tych obszarach, gdyż wiadomo jak czasochłonna i wymagająca jest praca naukowa.

Kandydat złożył wniosek o stopień doktora habilitowanego po 12 latach od pierwszego awansu naukowego.

3. Ocena głównego osiągnięcia naukowego wskazanego przez Habilitanta

Jako osiągnięcie naukowe Habilitant wskazał monografię *„Regiony problemowe we Włoszech, w Niemczech i Polsce oraz uwarunkowania ich rozwoju”*, Wydawnictwo UJK, Kielce 2019.

Monografia składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i stosownych spisów. We wstępie Autor sformułował cel główny, cele szczegółowe i tezę. Zacznę od tego ostatniego elementu, bo on wzbudza moje kontrowersje. Mianowicie zwykle w pracach awansowych stawia się hipotezę, którą się weryfikuje (udowadnia), a nie tezę wymagającą argumentów i potwierdzenia. Teza sama w sobie jest zdaniem, które uważamy za prawdziwe, więc kolokwialnie mówiąc, co w niej udowadniać. Sam Autor na początku używa słowa teza, po czym w treści pracy i zakończeniu stosuje zwrot hipoteza, czyli nieco myli znaczenie obu tych słów. Tymczasem ma to ogromne znaczenie dla procesu badawczego. Abstrahując od dywagacji pojęciowych skupię się na treści tezy, którą *„jest twierdzenie, że pomimo wielu podobieństw w ogólnym opóźnieniu rozwoju regionów problemowych we Włoszech, w Niemczech i w Polsce, odmienne są w nich uwarunkowania, przebieg i dynamika zachodzących*

zmian.” Według mnie teza, a zwłaszcza jej druga część, jest dość oczywista i nie zawiera w sobie nic nowego. Studenci kierunków ekonomicznych na pierwszych zajęciach z polityki gospodarczej czy regionalnej słyszą o podstawowych/odmiennych w poszczególnych krajach i regionach czynnikach i uwarunkowaniach, tak polityki jak i rozwoju, które determinują stan, przebieg i dynamikę zmian w poszczególnych krajach/regionach. Trudno więc to stwierdzenie uznać za odkrywcze. Wystarczyło je rozbudować np. chociażby o oddziaływanie unijnych funduszy spójności na omawiane procesy, by teza nabrała innego wymiaru. Tak samo można było doprecyzować tytuł monografii, który jest syntetyczny, ale nie w pełni odzwierciedla uwzględnianie priorytetów polityki spójności i jej środków pomocowych (czyli treści ujęte w 3 i 4 celu szczegółowym).

Komplementarne do tezy i prawidłowo sformułowane są cel podstawowy („porównawcza ocena uwarunkowań, przebiegu procesów i roli polityki rozwoju w stosunku do tych regionów poprzez rządowe działania interwencyjne oraz wykorzystanie środków Unii Europejskiej”) oraz cele szczegółowe:

1. Identyfikacja i klasyfikacja czynników mających wpływ na rozwój regionów.
2. Określenie istoty i uwarunkowań rozwoju obszarów problemowych w kontekście koncepcji teoretycznych.
3. Przedstawienie rozwoju Mezzogiorno, Niemiec Wschodnich i Polski Wschodniej w długim okresie, z uwzględnieniem priorytetów realizowanej polityki i skali udzielonej pomocy finansowej ze środków krajowych oraz europejskich.
4. Empiryczna ocena postępów spójności społecznej i gospodarczej regionów Mezzogiorno, landów Niemiec Wschodnich i województw Polski Wschodniej.

Sekwencja celów szczegółowych zdeterminowała układ pracy oraz treść poszczególnych rozdziałów. W monografii tylko rozdział pierwszy jest *stricto* teoretyczny, natomiast rozdziały od drugiego do czwartego mają charakter empiryczny o jednakowym układzie podrozdziałów, by stworzyć odpowiednią bazę do analizy porównawczej, co jest godne pochwały. Z punktu widzenia metodologicznego zabrakło wyodrębnienia rozdziału/podrozdziału o metodyce badań własnych. Elementy metodyki, w postaci określenia miar przyjętych do pomiaru i oceny spójności gospodarczej i społecznej pojawiły się w podrozdziale 2.5 zatytułowanym „Spójność jako kategoria rozwoju regionalnego” (w rozdziale I, s. 58-60), ale nie jest to wystarczające z punktu widzenia pracy habilitacyjnej. Informacja zaś o zastosowaniu syntetycznego taksonomicznego wskaźnika rozwoju dopiero w poszczególnych podrozdziałach tak zatytułowanych, gdzie były obliczane.

Monografia dotyczy zagadnienia obszarów problemowych, które w Unii Europejskiej są pod szczególnym nadzorem. Do obszarów problemowych są zaliczane regiony włoskiego Mezzogiorno, Landy Wschodnich Niemiec i Polski Wschodniej. Nazwano je nawet Potrójnym Europejskim Mezzogiorno, co może sugerować zarówno ich podobieństwo, jak i nie rozpoznane różnice. Problematyce rozwoju każdego z tych regionów z osobna poświęcono wiele opracowań, analizowano różnorodne zagadnienia w różnych okresach, **ale nie przygotowano jak dotąd opracowania zbiorczego**, które ujmowałoby problematykę tych regionów w sposób całościowy z uwzględnieniem długofalowej analizy przemian społecznych i gospodarczych tych obszarów. **Takiego zadania podjął się Habilitant opracowując swoją monografię, co niewątpliwie ma istotne znaczenie dla teorii ekonomii i praktyki gospodarczej. Można zatem powiedzieć, że stanowi to o wartości poznawczej monografii.** Autor zdefiniował problematykę badawczą (która wpisuje się w zakres dziedzinowy nauk ekonomicznych, w dyscyplinie ekonomia) i **trafnie ją uzasadnił** we wstępie i rozdziale pierwszym.

W rozdziale pierwszym Autor prawidłowo przedstawił najpierw pojęcie regionu, wskazując definicję przyjętą jako punkt wyjścia do dalszych rozważań, a następnie wieloaspektowość pojęcia region problemowy i ich klasyfikację. Wiedzę tą uzupełnił omówieniem istoty, uwarunkowań i czynników rozwoju regionalnego. Te ostatnie zestawił w tabeli 3 (s. 51 monografii), stwierdzając w Autoreferacie, że „przyjął własny zestaw czynników rozwoju regionalnego obejmujący zarówno czynniki egzogeniczne, jak i endogeniczne” (s. 7). Prawdę mówiąc, początkowo nie mogłam się dopatrzeć czym ten zestaw różni się od innych prezentowanych w literaturze przedmiotu (samo ujęcie w formie tabeli nie stanowi nowości), bowiem w ciągu ostatnich kilku lat w różnych ośrodkach naukowych (m.in. na Uniwersytecie Łódzkim, Warmińsko-Mazurskim czy Szczecińskim) były prowadzone badania na temat rozwoju regionalnego z uwzględnieniem elementów zaprezentowanego podziału na czynniki endo- i egzogeniczne. Wręcz, wśród czynników społecznych badano nawet więcej elementów niż w omawianej monografii, jedynie w czynnikach instytucjonalnych można się dopatrzeć kilku elementów słabiej rozpoznanych w literaturze, co stanowi pewną wartość dodaną. Odnośnie tego zestawienia mam jeszcze jedną uwagę. Mianowicie jego przyjęcie sugeruje, że Autor w dalszej części pracy to w pełni wykorzysta, tymczasem w analizie uwarunkowań rozwoju poszczególnych obszarów problemowych (rozdziały 2, 3, 4) nie wszystkie czynniki były brane pod uwagę. Pewne ograniczenie nastąpiło również przy przyjęciu zmiennych/wskaźników do oceny spójności gospodarczej (PKB *per capita*, wydajność pracy, wynagrodzenie) i społecznej (wskaźnik zatrudnienia, stopa bezrobocia), stanowiących wyraz

rozwoju regionalnego. Autor przyjął tzw. „podstawowy zestaw zmiennych” w tych obszarach, tłumacząc się dostępnością danych, nawet nie wspomniał o innych zmiennych adekwatnych do pomiaru tych spójności, które można by wziąć pod uwagę - a tego właśnie oczekuje się od pracy habilitacyjnej. Do oceny rozwoju regionalnego wykorzystano metodę opisu zmian wielkości statystycznych, ilościową, względną miarę dyspersji, a także taksonomiczny wskaźnik rozwoju gospodarczego. Wykorzystanie w pracy taksonomicznego, syntetycznego wskaźnika rozwoju gospodarczego podniosło wartość przeprowadzonej analizy i wnioskowania.

Istotne znaczenie w rozdziale pierwszym ma umiejętne omówienie (podrozdział trzeci) najważniejszych teorii rozwoju, w kontekście regionów problemowych, które nie tylko wykazało wiedzę Habilitanta na ten temat, ale też umiejętność przenoszenia/łączenia koncepcji teoretycznych z praktyką. Wyrazem tego jest m.in. zasugerowanie obszarów aktywności władz publicznych niezbędnych/oczekiwanych z punktu widzenia polityki rozwoju regionów. Ta część jest prawidłowa, tylko w jej zakończeniu - według mnie - nastąpił pewien przeskok między omówieniem ostatniej teorii rozwoju a sugestiami Autora. Należało szerzej skomentować, która teoria/teorie mają największe znaczenie dla dalszej części rozważań. Takie stwierdzenie pojawiło się właściwie dopiero w zakończeniu pracy. Ponadto przy odnoszeniu teorii ekonomii klasycznej i keynesowskiej do rozwoju obszarów problemowych nie powołano się na żadnego przedstawiciela tych nurtów (brak literatury źródłowej), podano tylko 2 artykuły wtórne na ten temat, co sugeruje niedostatek wiedzy z tego zakresu.

Do treści rozdziałów drugiego, trzeciego i czwartego odniosę się jednocześnie ze względu na ich jednakową strukturę dostosowaną do charakteru pracy opartej na porównaniu podmiotowym analizowanych trzech obszarów problemowych Mezzogiorno, Niemiec Wschodnich i Polski Wschodniej. Każdy rozdział składa się z trzech podrozdziałów o tej samej tematyce. W rozdziałach tych przedstawiono: (1) ogólną charakterystykę przedmiotowych makroregionów oraz rolę i zadania tworzących je regionów, jako jednostek uprawnionych do prowadzenia samodzielnej polityki regionalnej; (2) przebieg procesów długookresowego rozwoju poszczególnych makroregionów; wielkość, formy, najważniejsze kierunki i efekty udzielonego im wsparcia ze środków krajowych i europejskich; (3) bieżącą sytuację regionów wchodzących w skład Mezzogiorno (8 regionów), Niemiec Wschodnich (6 landów) i Polski Wschodniej (5 województw) - uwzględniając położenie geograficzne, wielkość powierzchni, liczbę i strukturę ludności, stan gospodarki oraz sytuację na rynku pracy (tą część kończono syntetyczną oceną różnic między poszczególnymi regionami w makroregionie); (4) ocenę spójności gospodarczej i społecznej regionów.

Analiza prowadzona według określonej struktury logicznej jest prawidłowa, wykorzystano w niej wystarczającą liczbę literatury, adekwatnej do tematyki. Podkreślenia wymaga fakt wykorzystania dużej, jak na warunki polskie, liczby literatury źródłowej w języku włoskim i niemieckim w odniesieniu do obszaru Mezzogiorno i Niemiec Wschodnich. Wnioski i spostrzeżenia z analizy są ciekawe, a styl pisania ułatwia przyswajanie informacji.

Najbardziej wartościowe są podrozdziały czwarte, gdyż w nich Autor podjął próbę odpowiedzi na pytanie, czy następuje zwiększenie spójności gospodarczej i społecznej badanych regionów problemowych z innymi regionami w kraju i UE? W procesie oceny wykorzystał wcześniej wspomniane wskaźniki, a otrzymane wyniki stanowiły podstawę nie tylko do potwierdzenia przyjętej tezy, ale również wskazania potrzeb i kierunków dalszych badań nad spójnością badanych regionów w kolejnych okresach, co nadaje wynikom charakter aplikacyjny. **Wartość poznawczą** w każdym z trzech rozdziałów podmiotowych stanowią, nie tylko policzone taksonomiczne syntetyczne wskaźniki rozwoju, ale również stwierdzenia podsumowujące/komentujące/wskazujące istniejący poziom rozwoju w powiązaniu z polityką regionalną (barierami i błędami w tym zakresie) badanych obszarów problemowych, ocena gdzie procesy konwergencji są największe/najmniejsze oraz wskazanie jaka kombinacja działań, dostosowanych do specyfiki każdego regionu, jest potrzebna by osiągnąć lepsze efekty.

Pewnym niedostatkim merytorycznym badań w trzech rozdziałach empirycznych, według mnie, jest ograniczenie analizy zmiany struktury gospodarki do klasycznych trzech sektorów (rolnictwo, przemysł, usługi), bez zastanowienia się – czy nie warto pokusić się o uwzględnienie klasyfikacji czterosektorowej? Wyjaśniam dlaczego. Pomimo, iż są to obszary problemowe to w Niemczech Wschodnich i Polsce Wschodniej są enklawy, gdzie dzięki znacznym inwestycjom prędko się rozwija nowoczesny/innowacyjny przemysł powiązany z nowoczesnymi technologiami i know-how, co zwykle pociąga za sobą rozwój czwartego sektora. O tym warto było wspomnieć omawiając poszczególne województwa/landy.

Oprócz tego w kilku miejscach były podawane dane/informacje czy przytaczano treści bez podania odpowiednich źródeł. W podrozdziałach podsumowujących sytuację bieżącą regionów w poszczególnych makroregionach wypadało opracować zbiorczą tabelę/wykres z danymi analizowanymi, bo lepiej by to zobrazowało wyciągane wnioski.

Poza tym pewne stwierdzenia są nie do końca przemyślane np. s. 273 „zaletą przemysłu Podkarpacia jest jego duże zróżnicowanie.... słabością - nieumiejętność zagospodarowania nadwyżek siły roboczej”. Po pierwsze - dlaczego to tylko przemysł odpowiada za tą sytuację w regionie?, a po drugie - w ekonomii od lat zaleca się stosowanie zwrotu „zasoby pracy”, a nie „siła robocza”, co ma związek z nowym sposobem analizy stosowanych zasobów i

terminologią stosowaną w ekonomii, zarządzaniu zasobami ludzkimi i sprawozdawczości. Podobnych mało trafionych stwierdzeń było w pracy jeszcze kilka.

Wartość dodaną w pracy – wkład Habilitanta do nauk ekonomicznych – stanowi:

- kompleksowa analiza porównawcza (w jednym opracowaniu) problematyki rozwoju trzech europejskich obszarów problemowych, określanych mianem Potrójnego Europejskiego Mezzogiorno, w długim horyzoncie czasowym, ze wskazaniem podobieństw i różnic w jego przebiegu,
- propozycja nowego podejścia we wspieraniu badanych regionów problemowych/prowadzenia polityki względem nich z większym uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji i potrzeb.

Generalnie - pomimo pewnych niedociągnięć i moich nieco odmiennych oczekiwań co do stopnia nowości teoretycznych - stwierdzam, że monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe jest merytorycznie spójna, posiada walory poznawcze i aplikacyjne, a wkład Habilitanta można uznać za **istotny**. Konkludując, monografię oceniam pozytywnie.

4. Ocena istotnej aktywności naukowej

Poza głównym nurtem dociekań naukowych Habilitanta (uwarunkowań i przebiegu rozwoju w obszarach problemowych) w pozostałym dorobku powstałym po uzyskaniu stopnia doktora, obecne są prace zarówno teoretyczne jak i empiryczne (przeważają teksty o strukturze teoretyczno-empirycznej), dotyczące różnych aspektów szeroko rozumianego rozwoju regionalnego i zagadnień z nim związanych. Mianowicie: (1) uwarunkowań rozwoju regionalnego, polityki regionalnej i zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie regionalnym nie tylko Polski, ale też innych krajów unijnych, (2) przewartościowania europejskiej polityki spójności z równościową, (3) konwergencji nowych państw członkowskich Unii Europejskiej i ich tempa rozwoju społeczno-gospodarczego w porównaniu do starych państw członkowskich, (4) inwestycji zewnętrznych w Polsce Wschodniej, (5) barier w rozwoju regionów, (6) wpływu czynników nieekonomicznych (kapitału społecznego) na rozwój regionalny, (7) przyczyn zróżnicowania poziomu rozwoju regionów w wybranych krajach.

Ilościowe zestawienie dorobku naukowego Habilitanta według kryteriów ustawowych prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Synteza oceny osiągnięć naukowo-badawczych w oparciu o dokonania dr S. Pastuszka po uzyskaniu stopnia doktora

Lp.	Kryteria oceny z Rozporządzenia <i>MNiSZW</i> z dnia 01.09.2011 (Dz. Ust. 196, poz. 1165)	Ocena realizacji
A	W obszarze nauk społecznych – autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (<i>JCR</i>) lub na liście European Reference Index for the Humanities (<i>ERIH</i>)	Nie wykazano
B	W zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta:	
1	autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy	Pozytywna (54 – 1 osiągnięcie główne, 12 dodatkowych wchodzących w skład osiągnięcia naukowego, 41 pozostałe; z ogółu 8 po angielsku – 5 artykułów i 3 rozdziały w monografiach)
2	autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i działań artystycznych	Nie wykazano
3	sumaryczny <i>impact factor</i> publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (<i>JCR</i>), zgodnie z rokiem opublikowania	Nie wykazano
4	liczba cytowań publikacji według bazy: Web of Science (<i>WoS</i>) <i>Google Scholar</i> <i>Scopus</i>	(111) Nie wykazano Nie wykazano
5	indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (<i>WoS</i>) <i>Scopus</i> <i>Google Scholar</i> bazy BazEkon	Pozytywna (5) Nie wykazano Nie wykazano Nie wykazano
6	kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach	Nie wykazano
7	międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową lub artystyczną	Pozytywna (4 razy nagroda Rektora za osiągnięcia naukowo-badawcze)
8	wyłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych	Pozytywna (łącznie 37 - 3 wystąpienia na konferencjach międzynarodowych za granicą, 25 na ogólnopolskich i 9 na tematycznych konferencjach krajowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Habilitanta.

Po uzyskaniu stopnia doktora Sławomir Pastuszka opublikował, oprócz osiągnięcia głównego, 53 pozycje (średnio 4 rocznie, czyli liczbę minimalną wymaganą od adiunkta) uzyskując łącznie 457 punktów za dorobek naukowy wyceniony według obowiązującego Komunikatu MNiSW. Kandydat nie wykazał w dorobku ani jednej publikacji notowanej w bazie Journal Citation Reports (*JCR*), co jest nieco zaskakujące biorąc pod uwagę europejską tematykę części dorobku naukowego. Wśród jego publikacji są 4 monografie zwiększające wartość jego osiągnięć (3 z nich omówiono nieco dalej, gdyż stanowią część dodatkowego

dorobku naukowego przedstawionego do oceny). Rzeczą wiadomą jest, iż zwykle trudniej przygotować monografię niż artykuł, **zatem samo posiadanie kilku autorskich monografii** w dorobku należy **ocenić wysoko**. Osiem jego publikacji (ok 15% ogół) ukazało się w języku angielskim, z tego 3 artykuły w czasopismach zagranicznych nie ujętych w wykazie MNiSW („*Studia Turistica*”, „*Journal of International Scientific Publications: Economy&Business*”), 2 - w polskich czasopismach z listy B MNiSW wydawanych przez polskie uczelnie, a 3 to rozdziały w monografiach recenzowanych, ale o małej liczbie punktów (5). Trudno więc mówić o walorach punktowych tych publikacji, ale z pewnością miały pewien wpływ na liczbę cytowań Kandydata wykazaną w Web of Science (*WoS*) – łączna 111 (w tym przypadku nie wskazano, jaka część cytowań ma związek z publikacjami w języku angielskim), zaś indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy *WoS* wyniósł 5, czyli nie jest zbyt wysoki.

Z pozostałych 41 publikacji - 32 pozycje ukazały się w czasopismach naukowych z listy B MNiSW, które miały przypisane liczby punktów od 7-15 w zależności od okresu ich opublikowania, w tym 13 w czasopismach ogólnopolskich (3 - „*Gospodarka Narodowa*”, 7 - „*Samorząd Terytorialny*”, 1 - „*Wiadomości Statystyczne*”, 1 - „*Polityka społeczna*”, 1 - „*Barometr Regionalny*”) posiadających wciąż wysoką rangę w środowisku polskich ekonomistów. 9 opublikowano jako rozdziały w monografiach wprowadzając niskie punktowane (po 5 pkt), wydawanych przez wydawnictwa uczelniane, ale zawsze tematycznie adekwatnych do obszaru badań Kandydata. Zwykle były one pokłosiem tematycznych konferencji. Takie monografie mają tylko jedną wadę – są publikowane w niewielkich nakładach, co ogranicza ich dostępność, a w konsekwencji też cytowalność Autora. Proporcja publikacji, które ukazały się w wydawnictwie macierzystej uczelni do ogólnej ich liczby jest poprawna. Podsumowując tą część - o ile w kraju dorobek, zaznaczył się w pewnym/niewielkim stopniu w obiegu naukowym, o tyle zupełnie nie zaznaczył się w obiegu międzynarodowym. Ma to związek również z tym, iż współpraca międzynarodowa Kandydata nie odbywała się na płaszczyźnie naukowo-badawczej tylko praktyki samorządowej, co zwiększa wiedzę i doświadczenia praktyczne, ale nie przekłada się na kontakty naukowe.

W ramach dorobku naukowego Kandydat posiada 6 pozycji przygotowanych w kooperacji z innymi pracownikami naukowymi (oświadczenia dołączone do dokumentacji), co stanowi około 11% ogólnej liczby jego publikacji po otrzymaniu stopnia doktora. Dwie pozycje to współredakcja 2 monografii, w których przygotowaniu/opracowaniu miał 50% udział, zaś 4 to artykuły naukowe – jego udział w ich przygotowaniu wahał się od 33,3% do 50%. Zespołowy charakter prac, w mojej ocenie, wskazuje na umiejętność współpracy, łączenia wiedzy, metod, tworzenia grup badawczych, głównie w nurcie szeroko rozumianego rozwoju

regionalnego. Dzięki współpracy jego publikacje zyskały nowy wymiar, a wykorzystane do ich opracowania metody ekonometryczne znacznie podniosły ich wartość oraz przyczyniły się do lepszego dostosowania jakości tekstów do oczekiwań/wymogów czasopism bardziej renomowanych niż Zeszyty Naukowe („Gospodarka Narodowa”, „Wiadomości Statystyczne”). Artykuły te mają wysoki poziom naukowy. Umiejętność współpracy przy przygotowywaniu publikacji **oceniam pozytywnie**, podobnie jak proporcję publikacji współautorskich do pozostałych, która nie pozostawia wątpliwości co do oceny własnego wkładu pracy.

Aktywność konferencyjną Habilitanta **uznam za wystarczającą**, aczkolwiek jego rezultaty na tym polu są przeciętne. Uczestniczył on średnio w 3 konferencjach w ciągu roku, a gdy weźmie się pod uwagę konferencje *stricte* naukowe - to w 2. W analizowanym okresie uczestniczył aktywnie w 3 konferencjach zagranicznych, co jest dużo skromniejszym wynikiem w porównaniu do liczby konferencji ogólnopolskich. Odbił 1 staż zagraniczny o charakterze dydaktycznym w Soukroma Vysoka Skola Ekonomickych Studii (Praga) w roku akademickim 2012/2013, który nie przełożył się na kontakty międzynarodowe. W kontekście powyższego **aktywność naukową na polu międzynarodowym oceniam bardzo nisko**.

W dokumentacji habilitacyjnej Kandydat (oprócz monografii stanowiącej główne osiągnięcie naukowe) wskazał 12 publikacji (3 monografie i 9 artykułów) ważnych z punktu widzenia ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, należących do wcześniej wspomnianych obszarów tematycznych jego badań, do których pokrótce się odniosę. Publikacje te uzyskały łącznie 160 punktów, czyli 35% ogólnej ich liczby, co podkreśla ich wagę w dorobku. Dwie monografie były wydane przez wydawnictwa uczelni kieleckich („*Programowanie rozwoju regionalnego w Polsce z uwzględnieniem polityki spójności*” i „*Zróżnicowanie kapitału społecznego w województwach świętokrzyskim i opolskim. Analiza porównawcza*”), jedna przez wydawnictwo ogólnopolskie Difin („*Europejska polityka regionalna. Cele, narzędzia, efekty*”). Monografia „*Programowanie rozwoju regionalnego w Polsce z uwzględnieniem polityki spójności*” (2009 r.) przedstawia aktualną wówczas sytuację wykorzystywania środków przeznaczonych na politykę spójności, co nadało jej charakter informacyjno-aplikacyjny, ale nie miała żadnego „ładunku” naukowego. Cel sformułowany na s. 9 tej monografii nie został zrealizowany, bo zabrakło treści temu służących, podobnie jak odpowiedniego wniosku z analizy. Ta publikacja potwierdza jedynie zdolności analityczne Kandydata i doświadczenie praktyczne, ale nie ma zbyt dużej wartości naukowej, o czym świadczy brak klasyfikacji ministerialnej. Już brak punktacji za nią powinien go powstrzymać przed jej włączeniem do oceny.

Tytuł kolejnej monografii uczelnianej „Zróźnicowanie kapitału społecznego w województwach świętokrzyskim i opolskim. Analiza porównawcza” (2016 r.) trafnie odzwierciedla jej zawartość. Autor przedstawił w niej wyniki własnych badań ankietowych wybranych elementów kapitału społecznego (zaufanie społeczne, aktywność obywatelska i zaangażowanie społeczne) w dwóch województwach, uwzględniając przy porównywaniu wyniki badań ogólnoeuropejskich i ogólnopolskich. Dzięki temu wyraźnie dowiódł, że większość elementów kapitału społecznego jest związana z poziomem rozwoju gospodarczego, stopniem urbanizacji oraz obecnością licznych, zróźnicowanych organizacji i instytucji. Wnioski wyciągnięte z analizy są prawidłowe. Publikacja wpisuje się w nurt trwającej dyskusji naukowej i badań nad czynnikami endogenicznymi rozwoju regionalnego (zwłaszcza kapitałem społecznym), których jest wciąż niedostateczna ilość. Z tego względu sama w sobie stanowi wartość dodaną w naukach ekonomicznych. Zawiera ona również potencjał rozwinięcia badań w tym zakresie, nie tylko w odniesieniu do poszerzenia aspektów tematycznych, ale również stosowania innych rodzajów instrumentów badawczych/iłościowych (m.in. ekonometrycznych).

Powyższe monografie są tematycznie powiązane z nurtem badań Kandydata, ale według mnie najlepsza jest monografia „Europejska polityka regionalna. Cele, narzędzia, efekty” (2012 r.). Śmiem powiedzieć, że dla mnie ma nawet większe znaczenie od osiągnięcia głównego. Przedstawiono w niej szeroko istotę, założenia, instrumentarium unijnej polityki regionalnej oraz ocenę skuteczności polityki regionalnej na poziomie krajów i regionów (tempa ich rozwoju) w kontekście wykorzystywania funduszy pomocowych. Przeprowadzona analiza umożliwiła wyciągnięcie prawidłowych wniosków o ewolucji europejskiej polityki regionalnej, w rezultacie której następuje zmiana jej celów i obszarów wsparcia, a także o zagrożeniach jakie przyniosłoby ograniczenie pomocy strukturalnej tylko do obszarów najbiedniejszych. Monografia stanowi zwarte, spójne opracowanie na temat oddziaływania europejskiej polityki regionalnej na tempo rozwoju krajów członkowskich i ich regionów, a wnioski stanowią wartość dodaną o charakterze naukowym i aplikacyjnym.

Pozostałe publikacje stanowiące przedmiot oceny to artykuły napisane zgodnie z wymogami pisania tekstów naukowych, których część została opublikowana w czasopismach istotnych dla dyscypliny ekonomii (m.in. „Gospodarka Narodowa”, „Wiadomości Statystyczne”, „Samorząd Terytorialny” czy „Barometr Regionalny”). Kandydat prezentował w nich **aktualne**, wybrane aspekty/problemy szeroko rozumianego rozwoju regionalnego i zagadnień z nim związanych w wymiarze trzech krajów europejskich stanowiących przedmiot dalszych badań w osiągnięciu głównym: Polski (w załączniku 5 część B artykuł nr 3, 7, 10),

Włoch (artykuł nr 6, 8, 10), Niemiec (nr 9, 11 12). Większość z tych artykułów ma charakter teoretyczno-empiryczny (*stricte* teoretyczny jest tylko artykuł nr 4 dotyczący dyskusji ile interwencjonizmu a ile liberalizmu w polityce regionalnej), w części z nich wykorzystano metody ekonometryczne, które podniosły bardzo ich wartość w świetle obecnych wymogów stawianych publikacjom naukowym i umożliwiły pełniejsze/precyzyjniejsze wnioskowanie. Niewątpliwie w przedstawionych do oceny publikacjach widać nieustanny wzrost ich poziomu naukowego – artykuły z ostatnich lat (stanowiące większość zestawu dodatkowego) są najlepsze merytorycznie, metodycznie oraz komplementarne względem dorobku z głównego nurtu badawczego. Są bardzo dobrze umocowane w literaturze przedmiotu. Wpisują się w nurt aktualnych zagadnień z zakresu rozwoju regionalnego i polityki spójności, a także stanowią dobry punkt wyjścia do rozwoju przyszłych badań naukowych w obszarach dotychczasowych, jak i nowych. Z tych 9 artykułów - według mnie - najlepsze to: „*Interwencjonizm czy liberalizacja w polityce regionalnej*” (nr 4 w załączniku 5), „*Przestrzenne zróżnicowanie PKB i bezrobocie w Polsce i we Włoszech oraz jego determinanty*” (nr 7 w załączniku), „*Konwergencja czy dywergencja regionów włoskich*” (nr 8 w załączniku). Pozostałe artykuły są dobre, ale według mnie, nieco słabsze (np. w artykule nr 3 - nie sprecyzowano okresu badawczego, tabel było więcej niż komentarzy do nich, w zakończeniu napisano o rentowności inwestycji zagranicznych, której tam w ogóle nie analizowano). Z ich lektury wynika pewna cecha Autora – wyciąga on prawidłowe wnioski z analizy, ale czasami zapomina o pewnym skonkretyzowaniu *clou* podsumowania – przysłowiowej „kropce nad i” wymaganej przez ekonomistów - oraz zamieszczeniu własnych sugestii odnośnie sytuacji czy zmian. Może to być związane z nieco odmiennym stopniem konkretyzacji wniosków z badań w procedurach badawczych specyficznych dla nauk politologicznych (będących pierwotnym wykształceniem Kandydata).

Generalnie w tej części recenzji osiągnięcia naukowo-badawcze dr S. Pastuszka **oceniam pozytywnie** i aczkolwiek jego rozpoznawalność krajowa nie jest zbyt duża, a **międzynarodowa rozpoznawalność zerowa** – pomimo wystarczającej liczby publikacji - to ewolucja dokonań publikacyjnych Habilitanta, zasługuje na docenienie. **Jego dorobek publikacyjny w wystarczającym stopniu odpowiada jakościowym wymogom stawianym kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.**

5. Ocena w zakresie dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i współpracy międzynarodowej Kandydata

W świetle nadesłanej dokumentacji dorobek dydaktyczny, popularyzatorski, jak i współpracy międzynarodowej dr Sławomira Pastuszki jest związany z Jego kompetencjami naukowo-badawczymi. Ilościową syntezę dokonań Kandydata w omawianych obszarach prezentuje poniższe zestawienie (tabela 2).

Tabela 2. Synteza oceny osiągnięć dydaktycznych, popularyzatorskich i współpracy międzynarodowej w oparciu o dokonania dr S. Pastuszka po uzyskaniu stopnia doktora

C	W zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej	
1	uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych	Pozytywna (5, ale nie o charakterze naukowym, tylko praktycznym)
2	udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji	Pozytywna (37 konferencji, po dr, plus udział w 3 komitetach organizacyjnych)
3	otrzymane nagrody i wyróżnienia	Pozytywna (2 razy za osiągnięcia organizacyjne i aktywność zawodową – Brązowy i Srebrny Krzyż Zasługi od Prezydenta RP)
4	udział w konsorcjach i sieciach badawczych	Nie wykazano
5	kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami	Nie wykazano
6	udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism	Nie wykazano
7	członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych	Nie wykazano
8	osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki	Pozytywna (przygotowanie nowego przedmiotu; artykuły w czasopiśmie lokalnym; wykłady-szkolenia dla pracowników NIK)
9	opieka naukowa nad studentami	Pozytywna (promotor ok. 60 prac dyplomowych na różnych poziomach studiów)
10	opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego z podaniem tytułów rozpraw doktorskich	Nie wykazano
11	staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich	Pozytywna (1)
12	wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorstw	Pozytywna (2)
13	udział w zespołach eksperckich i konkursowych	Pozytywna (2– członek Rady Programowej Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego oraz Komisji Oceny Projektów z EFS)
14	recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych	Nie wykazano

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji Habilitanta.

Z danych w tabeli 2 wynika, że po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant powiększył ilościowo (w dwóch przypadkach znacznie) osiągnięcia w analizowanych zakresach, spełnił 8 (ok. 60%)

z 14 kryteriów (poza sześcioma – 4, 5, 6, 7, 10, 14) przewidzianych przez MNiSW dla kandydata ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego. Odnosnie kryteriów brakujących należy jednak pamiętać, iż nie we wszystkich ośrodkach naukowych, zwłaszcza mniejszych, do których zalicza się rodzima Uczelnia Kandydata, istnieją jednakowe możliwości dla pracowników naukowych ze stopniem doktora by spełnić te wymogi. Przypomnę, iż np. powszechną i zwyczajową praktyką polskich czasopism naukowych było angażowanie do udziału w ich komitetach redakcyjnych i radach programowych pracowników samodzielnych (zresztą do chwili obecnej jest to jedno z kryteriów oceny rangi/jakości czasopism), w takiej sytuacji pracownicy niesamodzielni mieli niewielkie szanse zaistnienia w tego typu organach, nie mówiąc o wykonywaniu recenzji wydawniczych dla czasopism czy recenzjach monografii. Podobnie rzecz się ma w przypadku udziału w konsorcjach i sieciach badawczych – poszukiwanym specjalistą jest zwykle pracownik samodzielny z określonym dorobkiem/doświadczeniem i zespołem współpracowników, do którego w pierwszej kolejności zgłaszają się podmioty mające zapotrzebowanie na określone usługi/współpracę. Tą lukę naukową Kandydat „nadrabiał” uczestnicząc w projektach europejskich realizowanych w praktyce gospodarczej – poza uczelnią - gdzie powierzano mu realizację odpowiedzialnych projektów ściśle związanych z zakresem jego zainteresowań naukowych i kompetencji, co z pewnością podniosło poziom jego wiedzy, doświadczenia i umiejętności. Trudno tylko zrozumieć, że mając tak bogaty życiorys zawodowy nie przynależy do żadnego towarzystwa naukowego – czyżby tego zabraniano pracownikom administracji samorządowej?

Jakościowa analiza dokonań Kandydata wskazuje na to, iż mamy do czynienia z osobą pracowitą, aktywną na różnych polach, łączącą skutecznie i efektywnie pracę na macierzystej uczelni z praktyką urzędniczo-gospodarczą w skali regionalnej/lokalnej, uczestniczącą we współpracy międzynarodowej bardziej o charakterze praktycznym niż naukowym. W ciągu 11 lat po doktoracie uczestniczył aktywnie w 37 konferencjach (ok. 3 rocznie, czyli minimum dla pracownika po doktoracie), z tego w 3 zagranicznych (wszystkie w Czechach, co trudno uznać za duże umiędzynarodowienie, nawet uwzględniając jeden staż STA). Należy podkreślić, że wszystkie konferencje były powiązane z nurtami/aspektami jego zainteresowań.

W obszarze dydaktyki dr Sławomir Pastuszka prowadzi zajęcia dydaktyczne (wykłady, ćwiczenia, seminaria) z przedmiotów związanych z jego zainteresowaniami naukowymi na wszystkich poziomach i formach studiów (w tym na studiach podyplomowych), m.in. polityka regionalna, programowanie rozwoju regionalnego, integracja europejska, fundusze pomocowe, samorząd terytorialny. Program jednego z tych przedmiotów sam opracował i wdrożył.

Wypromował około 60 dyplomantów, ale nie podał proporcji licencjatów i magistrów – liczy się jednakże sam fakt sprawowania opieki naukowej nad studentami.

Kandydat prowadzi działalność dydaktyczną nie tylko na uczelni, ale również poza nią, prowadząc wykłady-szkolenia dla pracowników m.in. instytucji publicznych i Domu Seniora co potwierdza jego pracę na rzecz społeczności lokalnej. Podsumowując ten obszar oceny, stwierdzam, że dr Sławomir Pastuszka jest kompetentnym i zaangażowanym w proces kształcenia dydaktykiem, wzbogacającym przekazywaną wiedzę teoretyczną o doświadczenia zdobyte w praktyce gospodarczej, co jest obecnie dość istotne z punktu widzenia jakości procesu nauczania (kontakt z praktykiem). Jego osiągnięcia w tym zakresie oceniam dość pozytywnie.

Habilitant z chęcią angażuje się w aktywność popularyzującą naukę. Świadczy o tym udział w licznych inicjatywach tego typu. Należy tu wymienić m.in.:

- udzielanie eksperckich wywiadów i komentarzy dla mediów publicznych – gazet lokalnych (*Echo Dnia*) i ogólnopolskich (np. *Gazeta Wyborcza*), a nawet zagranicznych (*La Croix*),
- publikowanie tekstów popularyzujących różne aspekty dotyczące polityki regionalnej czy spójności w lokalnej prasie (*Gazeta Zagnańska*),
- wymianę wiedzy/doświadczeń z praktykami z innych krajów/obszarów problemowych na temat rozwoju regionalnego w trakcie wyjazdów studyjnych za granicę,
- wykonywanie ekspertyz na zlecenie podmiotów publicznych (wymienionych na s. 11 załącznika 5 do autoreferatu),
- prowadzenie (jako trener) szkoleń dla pracowników samorządów gmin i powiatów województwa świętokrzyskiego.

Przytoczone przykłady dowodzą, iż Kandydat aktywnie i z powodzeniem bierze udział w popularyzacji nauki, a zatem jego osiągnięcia w tym zakresie zasługują na pozytywną ocenę.

Kandydat włączał się w prace związane z organizacją konferencji ogólnopolskich, a nawet powierzano mu funkcję przewodniczącego panelu tematycznego, co umożliwiło mu dzielenie się wiedzą i doświadczeniem. Za swoje zaangażowanie w różnorodne prace na rzecz Uczelni i praktyki gospodarczej był dwukrotnie nagrodzony. Otrzymał Brązowy i Srebrny Krzyż Zasługi od Prezydenta RP.

W kontekście powyższego można stwierdzić, że Habilitant jest pracownikiem dobrze zorganizowanym, umiejętnie łączącym pracę naukowo-badawczą z pracą nienaukową w

administracji samorządowej. Obie jego prace wzajemnie się uzupełniają o czym świadczą jego publikacje. Jego zaangażowanie w tym obszarze oceniam dość pozytywnie.

Generalnie moja ocena w zakresie dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i współpracy międzynarodowej Kandydata jest **dość pozytywna**, pomimo słabej oceny efektów odnośnie tego ostatniego elementu.

6. Konkluzja

W myśl przywoływanych we wstępie aktów prawnych, dr Sławomir Pastuszka wykazał się osiągnięciem naukowym, po uzyskaniu stopnia doktora, które stanowi znaczny wkład w rozwój dziedziny nauk społecznych i dyscypliny ekonomia. Główne osiągnięcie naukowe powiększa zasób wiedzy na temat rozwoju obszarów problemowych określanych mianem Potrójnego Europejskiego Mezzogiorno i polityki regionalnej.

Ogólny dorobek naukowy dr Sławomira Pastuszki, jego główne osiągnięcie naukowe oraz dotychczasowa działalność dydaktyczna i organizacyjna upoważniają do stwierdzenia, iż spełnia ona w stopniu wystarczającym wymogi konieczne do wydania pozytywnej decyzji o nadaniu stopnia doktora habilitowanego. Wnioskuje zatem o dopuszczenie doktora Sławomira Pastuszki do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Szczecin 26.01.2020 r.

